

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філологічних наук,
професора БЯЛИКА Василя Дмитровича
про дисертацію ГАЙДАНКИ ДІАНИ ВОЛОДИМИРІВНИ
«Оказіональне словотворення у сучасному англomовному кінодискурсі:
лінгвокогнітивний і комунікативно-когнітивний аспекти»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

На відміну від структуралістського підходу, який фокусувався на «автономізації» мови, тобто розгляді мови як менш більш самодостатнього «об'єкту», автономного стосовно людини і позамовної реальності, з акцентом на внутрішніх, іманентних правилах і законах побудови і функціонування мовної системи (Єльмслев, Соссюр), сучасні лінгвістичні теорії прагнуть вбудувати мову у систему когнітивних механізмів людини, виявити «посередницьку» функцію мови між людиною і позамовною реальністю.

Радикальна зміна наукової парадигми від аналізу мінімальних лінгвістичних одиниць до “максимуму” – тексту (дискурсу), що розглядається у взаємодії з прагматичними та когнітивними чинниками, призвела до зміни обсягу та якості матеріалу дослідження, котрий повною мірою враховує феномен життя людини зі всіма його психічними, соціальними, етнокультурними характеристиками.

Тому звернення Д. В. Гайданки до вивчення лінгвокогнітивних та когнітивно-комунікативних особливостей лексичних одиниць, утворених внаслідок креативної діяльності людини, у сучасному англomовному кінодискурсі, є своєчасним і зумовлює **актуальність** реферованої дисертаційної праці. **Актуальність** рецензованої роботи визначається також спрямованістю низки сучасних лінгвістичних студій на виявлення, вивчення і моделювання лінгвокреативних способів представлення нового знання на

основі взаємодії колективного адресанта та колективного адресата у комунікативному акті, відображеному в англomовному кінодискурсі, з метою застосування певних цільових маніпулятивних тактик та стратегій. Рецензована дисертація підтверджує актуальність і плідність такого напрямку сучасних лінгвістичних досліджень, адже потребують вирішення проблеми, пов'язані з виявленням різних способів і форм подачі у дискурсі вербокративних утворень, репрезентованих оказіоналізмами, з одного боку, та осмислення когнітивних механізмів їх породження і функціонування в ньому, з іншого.

Дослідження такого плану зумовлені визнанням важливості вивчення процесів словотворення та мовної комунікації, інтеграції знання про їх комунікативно-когнітивні властивості, а також процесів словотворення в межах комунікації певного типу, яка відповідає дискурсу як соціокультурній сфері. Системний розгляд лінгвокогнітивних та комунікативно-когнітивних особливостей оказіональних лексичних одиниць додає актуальності науковому пошукові Д. В. Гайданки.

Перед початком дослідження Д. В. Гайданка поставила за мету розкрити лінгвокогнітивну природу та комунікативно-когнітивний потенціал оказіонального словотворення у сучасному англomовному кінодискурсі.

Серед ключових завдань відзначу: узагальнення наукових підходів до вивчення оказіонального словотворення та з'ясування статусу оказіоналізму у ланці споріднених понять; окреслення характерних рис кінодискурсу, зумовлених його подвійною цільовою спрямованістю, яка маніфестується на двох рівнях нелінійної комунікації (внутрішньофільмовій і крізьфільмовій), та висвітлення особливостей драмедії як гібридного жанру кінодискурсу; розробка методики комплексного дослідження оказіонального словотворення в англomовному кінодискурсі, що інтегрує методологічні засади лінгвокогнітивної і комунікативно-когнітивної наукових парадигм; розкриття лінгвокогнітивної природи оказіоналізмів в англomовному кінодискурсі; встановлення функції оказіоналізмів на дискурсивному макрорівні мовленнєвих ситуацій у реалізації маніпулятивних стратегій самопрезентації та презентації інших персонажів, також відповідних тактик і прийомів у їхніх

межах та з'ясування ролі okazіоналізмів в оптимізації маніпулятивного впливу на адресата залежно від структурно-композиційних частин драмедії «СТМ».

Повністю виконавши поставлені завдання та досягнувши своєї мети, авторці вдалося подати відповідні мовні (лексичні, морфологічні та стилістично-оцінні) засоби у сукупності, як складники комунікативно-прагматичної ситуації передачі інформації в okazіональних лексичних одиницях. Урахування когнітивно-комунікативних і дискурсних передумов словотворення дало дисертантці можливість вийти на високий щабель узагальнення емпіричного матеріалу. Такий доробок став можливим завдяки застосуванню вагомого методологічного підґрунтя, а саме, настанов сучасної комунікативно-дискурсної парадигми у лінгвістиці. Їхня дія сприяє перспективності аналізу мовних і мовленнєвих даних у функційно-стилістичному, лінгвокогнітивному та дискурсному аспектах.

Досягненню Д. В. Гайданкою успіху в вирішенні поставлених завдань сприяла комплексна **методика дослідження**, що увібрала в себе, зокрема, як загальнонаукові методи (індукція і дедукція, аналіз і синтез), так і власне лінгвістичні методи, як от: компонентний аналіз, словотвірний аналіз, морфологічний аналіз, методологічний інструментарій теорії інтеграції ментальних просторів, інтерпретаційно-текстовий і контекстуальний аналіз, семіотичний аналіз, конверсаційний аналіз, кількісний і описовий аналіз.

Застосування кожного методу зумовлено вирішенням конкретних завдань дослідження. Усі вони є сучасними та відповідають темі розглянутої роботи. Їхня адекватність матеріалу, що вивчався, свідчить про **достовірність** отриманих даних. Відзначу також чітке формулювання дисертанткою об'єкту та предмету дослідження.

Матеріалом дослідження Д. В. Гайданки слугували 6 сезонів драмедії «СТМ», репрезентовані 94-ма епізодами, що транслювалися на каналі НВО протягом 1998–2005 років, та 2 повнометражні фільми, зняті на основі серіалу “Sex and the City: The Movie” (2008) і “Sex and the City 2” (2010). Із усього корпусу досліджуваного матеріалу (2837 сторінок), представленого аудіо-візуальним протоколом, сформованим за допомогою нарізки кадрів шляхом

комп'ютерної програми *Windows Movie Maker 2.6.4038.0 (Free Video Editor)*, вилучено 2431-у ОЛО, що функціонують у 1265-ти okazіонально маркованих контекстах (фрагменти монологічного / діалогічного мовлення, обсяг яких дорівнює одному реченню, кільком реченням або діалогічному мікроконтексту, що складається з кількох діалогічних реплік).

Дисертантці вдалося досягти мети дисертаційного дослідження та здійснити комплексний аналіз okazіональних лексичних одиниць в англomовному кінодискурсі. Такий підхід дозволив Д. В. Гайданці не тільки сформулювати та теоретично обґрунтувати наукову новизну одержаних результатів, але й визначити практичне значення результатів наукового дослідження. Отже, дисертація Д. В. Гайданки. відзначається науковою новизною та практичною значущістю, а при її виконанні було використано достатню кількість теоретичних розробок як українських так і зарубіжних авторів, а також широкий спектр ілюстративного матеріалу. Завдяки послідовному та логічному викладу матеріалу дослідження має збалансовану та завершену форму.

До **наукової новизни** дослідження Д.В. Гайданки віднесу те, що вперше досліджено комунікативно-когнітивний вимір okazіонального словотворення, визначено роль okazіоналізму у реалізації маніпулювання глядацькою свідомістю на двох рівнях кінодискурсу: глибинному та поверхневому; розроблено і задіяно методика дослідження комунікативно-когнітивної площини okazіонального словотворення, проаналізовано роль лінгвокреативності у буденному спілкуванні на матеріалі англomовного кінодискурсу, виявлено функції okazіоналізму в актуалізації стратегії самопрезентації і презентації персонажів у гібридному комедійно-драматичному жанрі кіно, запропоновано терміни «okazіонально маркований контекст», який стосується мікроконтексту функціонування okazіоналізмів, та «драмедійна іронія» на позначення способу відображення скептичного жіночого світосприйняття та сімейно-родинних цінностей на початку ХХІ століття, розкрито тенденцію репрезентації агрегованого, конденсованого та модифікованого знання у дискурсивній реалізації маніпулятивних стратегій відповідно до композиційних форм драмедії.

Не викликає сумніву теоретична значущість дисертаційного дослідження, яке можна вважати певним внеском автора у розвиток вітчизняної лінгвістичної науки. **Теоретична значущість** роботи Д. В. Гайданки полягає у науковій розробці положень щодо творення, функціонування та інтерпретації оказіональних лексичних утворень з їх особливим місцем в англomовному кінодискурсі та врахуванням їх комунікативно-когнітивних та лінгвокогнітивних характеристик.

Дисертантка опрацювала значний обсяг вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з проблематики дослідження. Список використаних джерел налічує 384 позицій, з них 185 – іноземними мовами. Така широка обізнаність авторки підтверджується у тексті роботи аналізом думок різних учених, умінням узагальнювати їхні точки зору, коректно спиратися на погляди, що стали методологічною основою її дослідження.

Практична цінність рецензованої дисертації достатньою мірою виявляється у застосуванні висновків і результатів роботи у навчально-виховному процесі зі студентами та аспірантами. Так, основні результати цього дослідження можуть бути використаними для курсів з когнітивної семантики (розділ «Когнітивне моделювання»), неології (розділ «Оказіональне словотворення»), морфології (розділ «Експресивний словотвір»), лексикології (розділ «Стилістична лексикологія»), комунікативної лінгвістики (розділи «Комунікативний макрорівень дискурсу», «Основи теорії комунікації»), стилістики (розділ «Лексико-семантичні стилістичні фігури і прийоми»), а також спецкурсів із теорії дискурсу, журналістики (розділ «Лінгвокреативність у телевізійному дискурсі»), соціолінгвістики та кіномистецтві.

Серед сильних сторін рецензованої роботи відзначаю ґрунтовні теоретичні підвалини дослідження; аналіз різних точок зору на досліджувані проблеми; чітке окреслення основних завдань роботи. Формулювання Загальних висновків не викликає зауважень. Позитивно вражає й те, що авторка усвідомлює перспективи продовження своїх досліджень. Їхнє формулювання на с. 279–284 надає впевненості в успішності майбутніх пошуків Д. В. Гайданки.

Позитивним у роботі, що розглядається, є не тільки оригінальний власний підхід до встановлення основних параметрів проаналізованого емпіричного

матеріалу, але й ґрунтовне, послідовне вибудовування концепції дослідження, її детальний виклад.

Вражає значна **апробація** результатів дисертації. Так, авторка виступила з доповідями на 6-ти Міжнародних наукових зібраннях у різних регіонах України в 2012–2015 роках. Результати дослідження відображені у 11-ти публікаціях загальним обсягом 2 др. арк., серед яких: 5 наукових статей у фахових виданнях України, 3 статті у закордонних виданнях, матеріали доповідей на 2-х конференціях.

З точки зору логіки викладу, дисертаційна робота характеризується чіткою та збалансованою структурою, зорієнтованою на вивчення об'єкта дослідження. Структура роботи, що складається з вступу, чотирьох розділів та висновків, логічно витримана та відповідає задуму дисертації. Зміст дисертації повністю відповідає її назві, положення, що виносять на захист, є обґрунтованими у тексті самого дослідження. Широкий спектр завдань, поставлений у роботі, забезпечує досягнення мети дослідження.

Кожний розділ завершується висновками, в яких стисло резюмуються результати даного етапу дослідження та списком використаної літератури і джерел ілюстративного матеріалу. В кінці подані 4 додатки, у яких експліковані засадничі принципи дослідження та представлені основні його результати в кількісному вимірі.

У вступі роботи визначено об'єкт, предмет, мету та дослідницькі завдання даного дослідження. Доволі чітко представлено методологію дослідження. Заслуговує на увагу комплексний підхід дисертантки до окресленої проблематики. Характерною ознакою методології є міждисциплінарний підхід. Заслуговує схвалення досить широкий спектр ілюстративного матеріалу, що дало змогу зробити достатньо глибокі достовірні висновки про структурні, лексико-семантичні, функційно-стилістичні, лінгвокогнітивні, комунікативно-когнітивні та дискурсні особливості okazionalizmів в англomовному кінодискурсі.

Перший розділ дисертаційного дослідження «Теоретичні засади дослідження okazionalizmного словотворення у сучасному англomовному

кінодискурсі у лінгвокогнітивній та комунікативно-когнітивній парадигмах» (с. 39–96) представляє науковий доробок дослідників у галузі лінгвістики взагалі та когнітивної лінгвістики зокрема. Дослідження побудоване на ґрунтовній методологічній базі, свідченням чого є відібраний і системно викладений категоріальний апарат. Розглядаючи статус оказіональних утворень у системі англійської мови, авторка стверджує, що під оказіоналізмами можна розуміти нестандартні новотвори, утворені з порушеннями словотвірної норми, які цілком залежать від індивідуальної лінгвокреативності і здебільшого передбачають майстерну ігрову маніпуляцію узуальними мовними ресурсами, надають аксіологічне значення та підсилену експресію явищам дійсності, мають скоріше не поняттєве, а сенсорно-емотивне наповнення.

На цьому положенні побудований подальший розгляд матеріалу. До позитивних рис роботи відносимо спробу автора визначити взаємозалежність та взаємообумовленість породження оказіоналізму лінгвокогнітивними та комунікативно-прагматичними чинниками у досліджуваному дискурсі. Новаторським є підхід до визначення лінгвокогнітивної природи оказіонального словотворення та комунікативно-когнітивної парадигми його дослідження.

У другому розділі (с. 97–140) представлено методологію дисертаційного дослідження. В його основу покладено застосування цілого комплексу наукових методів, що дало змогу автору ґрунтовно дослідити оказіональні лексичні одиниці в англійськомовному кінодискурсі.

У третьому розділі (с. 141–210) увага концентрується на лінгвокогнітивній природі породження оказіональних лексичних одиниць та типології способів оказіонального словотворення. Доволі дискусійним виглядає твердження авторки про активність того чи іншого способу оказіонального словотворення тільки на основі частотності, залишаючи поза увагою продуктивність словотвірної моделі. Зазначимо, що в роботі не знаходимо, на жаль, авторського розуміння продуктивності словотвірної моделі. Очевидно тут спостерігається ототожнення понять частотності та продуктивності, які, на

нашу думку, мають окремий статус. Доречним є представлення результатів дослідження у вигляді графічного матеріалу, що унаочнює сприйняття.

У четвертому розділі «Комунікативно-когнітивний аспект okazіонального словотворення у сучасному англійському кінодискурсі» (с. 211–278) дисертантка досліджує okazіональне словотворення в аспекті реалізації стратегії маніпулятивної самопрезентації, презентації інших персонажів та дискурсивній реалізації маніпулятивних стратегій і тактик в англomовному кіно дискурсі.

Висновки дисертаційного дослідження є добре структурованими, відповідають поставленим дослідницьким завданням та повною мірою відображають результати дисертаційного дослідження.

Автореферат, публікації Д. В. Гайданки відбивають зміст дисертації. Виклад основних положень не викликає сумнівів. Розглянуте дисертаційне дослідження заслуговує на схвалення.

Проте, як кожна робота такого гатунку, вона дає ґрунт для роздумів щодо перспектив розвитку обраного напрямку в лінгвістиці, дозволяє подискутувати щодо окремих розбіжностей у точках зору, висловити авторці побажання щодо поліпшення оформлення та формулювання результатів наукового пошуку.

По-перше, робота значно виграла б, якщо б дисертантка чітко сформулювала робочі визначення базових для даної дисертації понять та термінів, наприклад «аудіальна видовищність», ««okazіонально маркований контекст», та «драмедійна іронія»». Слід чіткіше представити співвідношення понять «норма» і «нормативність», про які згадує дослідниця, а також вказати, яким чином відбирався корпус контекстів.

По-друге, у пунктах 3.1 (с. 142 і далі), 3.2 (с.172 і далі), 3.3 (с.182 і далі), визначаючи приналежність словотвірних моделей до певних способів словотворення, варто детальніше охарактеризувати критерії, за якими авторка визначає цю приналежність. Не простежуємо чіткої позиції авторки щодо розмежування словотвірного типу та знання, яке він передає. Було б логічно проілюструвати традиційні типи словотворення (афіксація, словоскладання, конверсія, аббревіація тощо) у кореляції до типу знання, яке вони передають,

тобто вести мову, наприклад, про афіксацію чи словоскладання як засоби передачі агрегованого знання, а не агреговані способи словотворення тощо.

По-третє, на нашу думку, варто глибше розкрити та аргументувати поняття нецензурних та ненормативних твірних основ в оказіональному словотворенні. Можливо авторка має на увазі твірну основу, яка має семантичне навантаження ненормативності (пункт 3.1.2 с. 161 та ін.).

По-четверте. В основному роботу виконано охайно. Проте є зауваження до авторки, які стосуються оформлення результатів роботи, зокрема: технічного оформлення дисертації (с. 63, 64, 142, 151, 152, 186 та ін.); негараздів стилістичного характеру (с. 41, 43, 56, 53, 100, 119, 171, 172, 174, 238 та ін.), надмірного захоплення авторкою англіцизмами («бондинг» с. 238; «лейбеллінг» с.245 та ін.), що утруднює сприйняття тексту читачем.

Прикрі недоречності не знижують позитивного враження від дисертації, написаної логічно та послідовно.

Висловлені міркування не торкаються основних положень роботи, не знижують її теоретичну значущість і практичну цінність. Д. В. Гайданка завершила самостійне, актуальне наукове дослідження, яке відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів," затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р.№ 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015, а її авторка, Гайданка Діана Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент

Доктор філологічних наук, професор

Завідувач кафедри комунікативної лінгвістики

та перекладу

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

В.Д. Бялик

Підпис *Величаво* засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Миробесма Д. Д.
"17" червня 2018 р.

